

LASTENNEUVOLA JA VARHAISKASVATUS

lapsen päihteettömän kasvu ympäristön tukena

Tue lapsen turvallista kasvua ja kehitystä – ota huoli puheeksi!

LASTENNEUVOLAT

- Ota vanhempien alkoholin ja muiden päihteiden käyttö puheeksi kaikissa terveystarkastuksissa, erityisesti laajoissa terveystarkastuksissa.
- Motivoi tarvittaessa vanhempaa vähentämään alkoholinkäyttöä, esimerkiksi kannustamalla tarkastelemaan käyttöä lapsen näkökulmasta.
- Auta perhe tarvittaessa tuen piiriin.

VARHAISKASVATUS

- Kuule lasta!
- Ota havaitut ongelmat luottamuksellisesti puheeksi mahdollisimman varhain.
- Auta perhe tarvittaessa tuen piiriin.
- Keskustele myös lasten kanssa aikuisten päihteiden käytöstä, joko kaksin tai yleisesti ryhmässä.

MONIAMMATILLISUUDESTA VOIMAVARA

Neuvola, varhaiskasvatus ja lapsiperheiden sosiaalipalvelut tukevat lapsen hyvinvointia ja terveyttä. Niin neuvolassa kuin varhaiskasvatuksessa on mahdollisuus tunnistaa varhain vanhempien päihdeongelmat sekä tukea lasta, jonka perheessä koetaan päihdeongelmia. Parhaimmillaan näin voidaan yhdessä tukea lapsen etua, hyvinvointia ja turvallisuutta.

SOPIKAA KÄYTÄNNÖISTÄ YHDESSÄ

Tärkeää on, että ammattilaiset tuntevat oman työyhteisönsä ja toistensa toimintatavat sekä kunnan ja alueen palvelut päihteiden käytön ehkäisyn ja hoidon osalta. Perhekeskusmalli on yksi tapa sovittaa yhteen lapsiperheiden palveluja. Se tarjoaa mahdollisuuden myös yhteisten lapselle ja perheelle sopivien toimintatapojen luomiselle varhaisen tunnistamisen ja tuen osalta. Neuvolan ja varhaiskasvatuksen toimiva yhteistyö voidaan varmistaa kirjaamalla yhteiset käytännöt siitä, miten lasta suojellaan tilanteissa, joissa vanhemman päihteiden käytöstä herää huoli. Toimintatapojen tulee olla kaikilla tiedossa – myös uusilla työntekijöillä, sijaisilla ja vanhemmilla.

👉 Varmista lapsen hyvinvointi ja turvallisuus selkein toimintaohjein. Ne helpottavat nopeaa reagointia edellyttävien riskitilanteiden tunnistamista sekä niihin varautumista.

Luottamus sekä yhteistyö perheen ja ammattilaisten välillä ovat onnistumisen avaimia. Luottamuksellinen ilmapiiri voi osaltaan helpottaa ongelmien esiintuomista ja asian puheeksiottoa. Asia voidaan nostaa esiin esimerkiksi neuvolan terveystarkastuksissa sekä nelivuotiaan lapsen laajaan terveystarkastukseen liittyvässä varhaiskasvatuksen arvioissa lapsen pärjäämisestä ja hyvinvoinnista lapsiryhmässä. Aiheesta voi myös sopivalla tavalla keskustella lasten kanssa yleisesti. Lapsi saattaa itse kertoa suoraan tai kierrellen kodin ongelmista.

👉 Luo lapselle mahdollisuuksia kertoa ja tulla kuulluksi. Osoita lapselle, että olet kiinnostunut kuulemaan hänen kokemuksiaan: mitä mukavia asioita hänen elämässään on, entä mitä ikäviä?

LAPSIPERHEIDEN SOSIAALIPALVELUT JA LASTENSUOJELU LASTENNEUVOLAN JA VARHAISKASVATUKSEN TUkena

Neuvoloiden ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten on huolehdittava lapsen turvallisuudesta. Jos oma tuki lapselle ja perheelle ei tunnu riittävältä, on ammattilaisilla velvollisuus ohjata perhe sosiaalipalveluiden piiriin. Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi voidaan tehdä yhdessä perheen kanssa tai ohjata perhe ottamaan itse yhteyttä. Tärkeää on toimia avoimesti yhteistyössä perheen kanssa. Lastensuojelusta voi kysyä neuvoa ja pyytää apua arvioinnissa, jos ei ole varma, tulisiko lastensuojeluilmoitus tehdä. Neuvoa voi kysyä kertomatta lapsen henkilöllisyyttä.

👉 Tee lastensuojeluilmoitus tarvittaessa viipymättä. Lastensuojelun ammattilaiset arvioivat lastensuojelun tarpeen. Yhdessä lapsen, perheen ja muiden toimijoiden kanssa arvioidaan se, mitä tukea ja apua lapsen tilanteeseen tarvitaan.

Asenne ratkaisee

Omat asenteet päihteitä ja päihteiden käyttöä kohtaan vaikuttavat siihen kuinka helppoa on ottaa asia puheeksi.

Lasten parissa työskentelevien ammattilaisten kannattaakin miettiä omaa suhtautumistaan esimerkiksi seuraavien kysymyksiä avulla:

- Käytätkö itse päihteitä: mitä, miten ja miksi? Mikä on mielestäsi liikaa?
- Onko sinun vaikeaa kysyä päihteistä? Miksi?
 - Pelkäätkö loukkaavasi tai suuttuttavasi?
 - Pelkäätkö, ettet tiedä kuinka toimia, jos vastaus on myönteinen?

Muista, että suurin osa apua tarvitsevista on tyytyväisiä, että asia otettiin esille.

Työyhteisö tueksi

Johdon vastuulla on tukea puheeksiottoa sopimalla toimintatavoista ja toiminnan seurannasta sekä varmistamalla ammattilaisten osaaminen ja riittävä tuki.

Osaamisen tueksi on tarjolla muun muassa verkkokoulutusta: verkkokoulut.thl.fi/web/suojele-lasta (Luo luottamusta – Suojele lasta -verkkokoulutus, THL)

JULKAISUJA

- Hakulinen T. ym. (toim.) 2015. Meille tulee vauva. Opas vauvan odotukseen ja hoitoon. THL (pdf).
- Mäki P. ym. (toim.) 2016. Terveystarkastukset lastenneuvolassa & kouluterveydenhuollossa. Menetelmäkäsikirja. THL, Opas 14.
- Lapsi ja vanhempien alkoholinkäyttö – Opas varhaiskasvatuksen työntekijöille (A-klinikkasäätiö).
- Lapset puheeksi -lokikirjat (Mielenterveysseura)

LISÄTIETOA VERKOSSA

- thl.fi/puheeksiotto
- thl.fi/lapset-nuoret-ja-perheet
- thl.fi/lastensuojelunkasikirja
- lasinenlapsuus.fi > Työhösi
- amalia.pro

HYÖDYNNÄ HYVÄKSI HAVAITTUJA MENETELMIÄ

Hyödynnä perheen **voimavarojen tunnistamiseen ja vahvistamiseen** tarjolla olevia lomakkeita, kuten Lapsiperheen arjen voimavaralomaketta. Ne helpottavat perheen voimavarojen ja tarpeiden tunnistamista, huolen puheeksiottamista ja yksilöllistä tukemista. Tunnista perheet, jotka tarvitsevat tukea myönteisen vanhemmuuden vahvistamiseksi esimerkiksi **Voimaperheet**-toimintamallilla.

Alkoholin käytön lyhytneuvonta (mini-interventio) on osa neuvolan perustyötä. Keskustele päihteiden käytöstä neuvolan määrääkaikaisissa ja laajoissa terveystarkastuksissa. Kartoita alkoholin käyttöä AUDIT-testillä, ja muista lisäksi kysyä muista päihteistä. Kun kysytään kaikilta, ei leimata vain joitakin riskiryhmään kuuluviksi. Anna palautetta ja mikäli tarvetta on, neuvo motivoituneiden ja vahvista muutoshalukkuutta. Sovi tavoitteista ja seurannasta sekä auta tarpeen mukaan perhe tuen piiriin. Myös varhaiskasvatuksessa on huolen herätessä tärkeää ottaa asia puheeksi osapuolia kuunnellen ja kunnioittaen.

Puheeksiotossa kiinnitä huomio lapseen esimerkiksi **lapset puheeksi -työmallin** avulla ja sovi vanhempien kanssa miten lapsen kehitystä tuetaan eri kasvuympäristöissä. Kartoita millaisia vahvuuksia ja haavoittuvuuksia perheen arjessa on.

PÄIHITEIDEN KÄYTTÖ VAIKUTTAA LAPSEEN

Vanhempien päihteiden käyttö on riski lapsen turvallisuudelle ja terveydelle. Pienikin lapsi oppii vanhemmiltaan tapoja suhtautua päihteisiin ja käyttää päihteitä.

Parisuhdeongelmat, perheriidat, läsnäolon puute, häilyvät roolit ja säännöt, arkielämän kaoottisuus, lisääntynyt tapaturmariski sekä häpeä ja ahdistus ovat esimerkkejä lasten kokemista haitoista. Häpeä myös nostaa kynnyksen hakea apua. Kannattaa ottaa herännyt huoli puheeksi, jos esimerkiksi lapsen käyttäytyminen muuttuu, lapsi vetäytyy, riehuu tai on pelokas, tai lapsen tavarat ja varusteet ovat rikki.

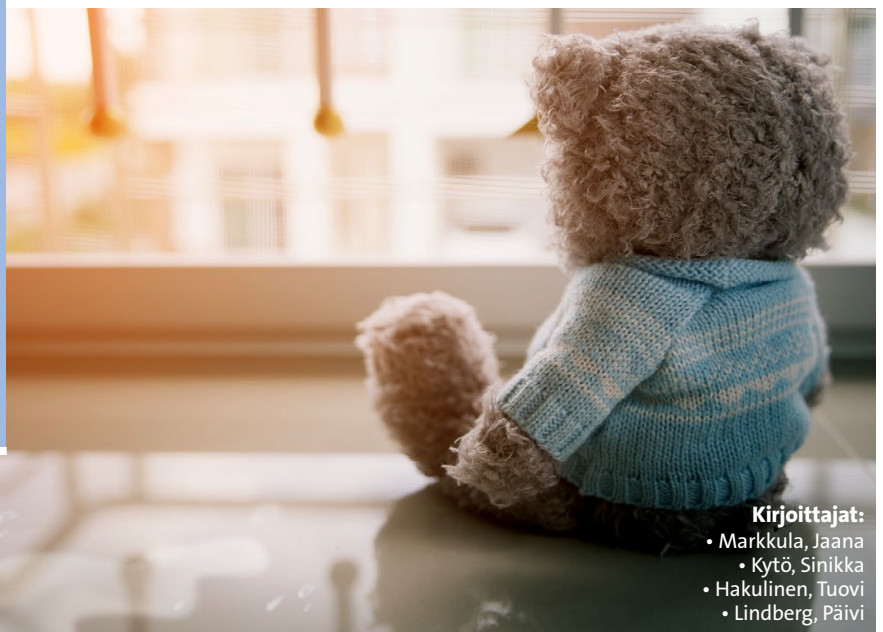
TUNNISTA HERKÄSTI, AUTA AJOISSA

Alkoholin käyttö kietoutuu usein muihin päihdeongelmiin, lähisuhde- ja perheväkivaltaan, tapaturmiin sekä mielenterveysongelmiin. Tärkeää onkin kohdata vanhempi kokonaisuutena.

Lasten parissa työskentelevistä ammattilaisista suurin osa on kohdannut perheitä, joiden kohdalla herää huoli päihteiden käytöstä. Huolen puheeksiotto on tärkeää, sillä arviolta joka neljännen suomalaisen lapsuudenkodissa on käytetty lapsen näkökulmasta liikaa alkoholia.

Varhainen tuki ja oikea-aikainen apu ovat vaikuttavia keinoja ehkäistä ja tarttua päihdeongelmiin.

Kirjoittajat:

- Markkula, Jaana
- Kytö, Sinikka
- Hakulinen, Tuovi
- Lindberg, Päivi

